

چکیده

با توجه به رسالت اصلی کتابخانه‌ها در برآوردن نیازهای اطلاعاتی کاربران، امروزه مدل‌های جدیدی برای طراحی کتابخانه‌ها در نظر گرفته می‌شود که در این میان، کتابخانه‌های دیجیتال جایگاه ویژه‌ای را در محیط مجازی اینترنت به خود اختصاص داده‌اند. این کتابخانه‌ها با داشتن قابلیت‌های بیشتر و پیشرفته‌تر برای مدیریت اطلاعات، از دیگر منابع اطلاعاتی اینترنتی متمایز شده‌اند.

تحقیق حاضر درخصوص دیدگاه‌های مدیران و کتابداران کتابخانه‌های دانشگاه علامه طباطبایی در مورد ایجاد کتابخانه دیجیتال است. روش پژوهش پیمایشی است و برای گردآوری اطلاعات از پرسشنامه استفاده شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش از نرم‌افزار اس.پی.اس.اس. استفاده شده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که مدیران و کتابداران کتابخانه‌های دانشگاه علامه طباطبایی شناخت و آگاهی خوبی نسبت به کتابخانه دیجیتال دارند و نظرشان نسبت به دیجیتالی کردن منابع کتابخانه‌ها مثبت است و با وجود مشکلاتی که در تهیه بودجه و در مواردی ضعف امکانات و تجهیزات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری وجود دارد، اینگونه کتابخانه‌ها را ضروری می‌دانند. در این زمینه، اقداماتی در کتابخانه‌ها صورت گرفته است از جمله این موارد می‌توان به اشتراک مجلات لاتین از طریق اینترنت و پیوسته و تهیه پایان‌نامه در قالب لوح فشرده اشاره نمود. همچنین، بیش از ۵۰ درصد مدیران و کتابداران عدم آگاهی مدیران، فقدان نیروی انسانی متخصص کتابدار، روزآمد نبودن دانش کتابداران، نداشتن تسلط بر زبان‌های خارجی، فقدان نیروی انسانی علوم رایانه‌ای، جایگاه نامناسب کتابخانه در تشکیلات اداری، عدم وضوح قوانین مربوط به حق مؤلف، نبود تجهیزات لازم، فقدان امکانات مالی، و فقدان زیرساخت مخابراتی را در حد زیادی از موانع ایجاد کتابخانه دیجیتال می‌دانند. امکانات مخابراتی دانشگاه نیز از دیدگاه مدیران فناوری اطلاعات در حد متوسط ارزیابی شده است.

کلیدواژه‌ها

کتابخانه دیجیتال، کتابداران، مدیران، دانشگاه علامه طباطبایی

بررسی دیدگاه‌های مدیران و کتابداران کتابخانه‌های دانشگاه علامه طباطبایی در مورد ایجاد کتابخانه دیجیتال

اشرف فدایی^۱ | دکتر فاطمه نوشین فرد^۲

دریافت: ۱۳۸۷/۵/۹ پذیرش: ۱۳۸۷/۱۱/۸

مقدمه

کتابخانه‌ها در طول تاریخ همواره مرکز نگهداری، بهره برداری، و اشاعه اطلاعات و دانش بشری بوده‌اند. افزایش روزافزون حجم اطلاعات، گسترش سریع اینترنت، تولید قالب‌های گوناگون اطلاعاتی، پیدایش و تحول چندرسانه‌ای‌ها، و تمایل فزاینده پژوهشگران به دسترسی به قالب‌های الکترونیکی اطلاعات، نقش و عملکرد کتابخانه‌ها را در جهان امروز دستخوش تحول ساخته است؛ به گونه‌ای که در حال حاضر، اینترنت گسترده‌ترین و روزآمدترین منبع اطلاعاتی بوده و عمومیت آن همچنان رو به افزایش است (امین پور، ۱۳۸۵، ص ۲۴۱). بر این اساس، با توجه به رسالت اصلی کتابخانه‌ها در برآوردن نیازهای اطلاعاتی کاربران، مدل‌های جدیدی برای طراحی کتابخانه‌ها در نظر گرفته می‌شود که در این میان، کتابخانه‌های دیجیتال جایگاه ویژه‌ای را در محیط مجازی اینترنت به خود اختصاص داده‌اند. این کتابخانه‌ها با داشتن قابلیت‌های بیشتر و پیشرفته‌تر برای مدیریت اطلاعات، از دیگر منابع اطلاعاتی اینترنتی متمایز شده‌اند (ونگ^۲، ۲۰۰۳). کتابخانه‌های دیجیتالی مجموعه‌های گوناگونی از اطلاعات را برای استفاده‌کنندگان متعدد دربردارند و آنها را در اندازه‌های متفاوتی، از کوچک تا بزرگ، دسته‌بندی می‌کنند. آنها هر نوع ابزار ورود اطلاعات و در دسترس قرار دادن آنها بر روی شبکه را به کار می‌گیرند و باعث می‌شوند که اطلاعات در اختیار استفاده‌کنندگان قرار گیرند. بنابراین، نوید کتابخانه‌های دیجیتالی برای

۱. کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی
کتابخانه مرکزی دانشگاه علامه طباطبائی

mina2006fa@gmail.com

۲. استادیار گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی واحد
علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی

nooshinfar2000@yahoo.com

Wang.3

مادستیایی به اطلاعات بیشتر، کاهش هزینه‌ها، و قابلیت استفاده چندمنظوره است (نوروزی و علیپورحافظی، ۱۳۸۰، ص ۸۵). با نگاهی گذرا، به خوبی می‌توان دریافت که همگام با تحولات نظام آموزش و حرکت به سوی آموزش‌های الکترونیکی، کتابخانه‌ها نیز باید مسیر خود را به سمت دیجیتالی شدن تغییر دهند تا بتوانند با تغییر نقش خود، جایگاه خود را حفظ نمایند و متناسب با نیاز جامعه خود، نسبت به ارائه خدمات جدید توانا باشند. پیوند کتابخانه‌ها، فناوری اطلاعات، و آموزش با یکدیگر اتحاد سه‌جانبه‌ای است که کشورهای توسعه‌یافته در راه نیل به اهداف آموزش خود به لزوم آن واقف هستند و کشورهای در حال توسعه باید به آن عنایت بیشتری داشته باشند (رحیمی‌نژاد، ۱۳۸۵، ص ۵). در واقع، فناوری دیجیتالی می‌تواند وسیله‌ای ارزشمند جهت کسب آموزش و دستیابی به منابع اطلاعاتی برای کسانی باشد که به آن نیاز دارند، از هر جایی که هستند، یا به تعبیر دونالد واترز: «وعده فناوری دیجیتالی برای کتابخانه‌ها دستیابی به پژوهش و آموزش، ارتقاء کیفیت یادگیری و تغییر شکل ارتباط بین محققان است» (واترز^۴، ۱۹۹۹).

بیان مسئله

دانشگاه علامه طباطبایی به عنوان یکی از مراکز تحقیقاتی است که به منظور تأمین نیروی متخصص در مقاطع کاردانی، کارشناسی، کارشناسی ارشد، و دکتری در تیرماه ۱۳۶۳ با موافقت شورای عالی انقلاب فرهنگی و ادغام دو مجتمع دانشگاهی ادبیات و علوم انسانی و علوم اداری و بازرگانی (که هر کدام از آنها متشکل از چندین مؤسسه آموزش عالی و دانشگاهی بودند) به وجود آمده است. ریاست این دانشگاه از طریق چهار معاونت آموزشی، پژوهشی، دانشجویی، و اداری و مالی به اداره امور دانشگاه و دانشکده‌های آن می‌پردازد. اداره امور مربوط به کتابخانه‌ها زیر نظر معاونت پژوهشی صورت می‌گیرد. وظایف کلی دانشگاه عبارت‌اند از: آموزش نظری و عملی دانشجویان در رشته‌های مختلف تحت پوشش دانشگاه، فراهم نمودن تسهیلات آموزشی و پژوهشی برای دانشجویان و کادر آموزشی جهت انجام تحقیقات نظری عملی، و انتشار منابع علمی.

برآورده شدن این اهداف و به‌کارگیری فناوری‌های اطلاعات در کتابخانه‌های دانشگاه علامه طباطبایی، به نگرش و میزان آگاهی مدیران و کتابداران آن بستگی دارد؛ به عبارت دیگر، دیجیتالی کردن کتابخانه‌های دانشگاه علامه طباطبایی، نه تنها به نیازها و امکانات این مرکز، بلکه به قدرت تفکر و بینش مدیران و کتابداران و میزان آگاهی آنان نیز مربوط است. با دیجیتالی کردن منابع این امکان فراهم می‌شود که حجم عظیمی از منابع به نحوی ذخیره و بازیابی گردد که دسترسی به اطلاعات با صرف کمترین هزینه و در اسرع وقت ممکن

4. waters

گردد و در اختیار دانشجویان و استادان قرار گیرد. هزینه پیاده‌سازی اولیه اینگونه کتابخانه‌ها بسیار بالاست؛ ولی مدیران، کتابداران، و فناوران از جمله افرادی هستند که در تصمیم‌گیری کتابخانه نقش اساسی دارند. برای تصمیم‌گیری آگاهانه در باب هر موضوع باید علاوه بر فراهم ساختن امکانات و تجهیزات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری از اطلاعات تخصصی مربوط به آن موضوع نیز آگاه بود. جامعه‌ای که فاقد آگاهی، تخصص، و نگرش مثبت نسبت به موضوع باشد به راحتی نمی‌تواند ابداعات و نوآوری‌ها را ایجاد کند. برای نیل به این هدف، این پژوهش در نظر دارد دیدگاه‌های مدیران و کتابداران کتابخانه‌های دانشگاه علامه طباطبایی را در مورد ایجاد کتابخانه دیجیتال مورد بررسی قرار دهد، چرا که تصمیم‌گیری توسط آنها انجام می‌شود و اگر با آگاهی همراه باشد احتمال اشتباه و سهل‌انگاری در شرایط کنونی و آینده کتابخانه کمتر خواهد بود.

اهمیت پژوهش

اهمیت میزان آگاهی مدیران و کتابداران کتابخانه‌ها نسبت به دیجیتالی کردن منابع به مراتب بیشتر از تهیه تجهیزات و لوازم مورد نیاز و نیز آموزش نیروی انسانی متخصص در این زمینه می‌باشد؛ زیرا فراهم‌آوری امکانات، تجهیزات، و نیروی انسانی ماهر و متخصص مستلزم آگاهی این افراد از انجام این مهم است. با شناسایی امکانات موجود و مورد نیاز کتابخانه‌های دانشگاه برای ایجاد کتابخانه دیجیتال، امکان برنامه‌ریزی دقیق و عملی برای راه‌اندازی این کتابخانه جهت صرفه‌جویی در بودجه و هزینه‌های تولید، نگهداری، و سازماندهی اطلاعات فراهم می‌شود و از دوباره‌کاری‌ها در این زمینه پیشگیری می‌گردد و ارائه خدمات با کیفیت بالا در کمترین زمان عملی خواهد شد. چنانچه مدیران و کتابداران از بینش لازم در زمینه‌های به‌کارگیری فناوری اطلاعات در کتابخانه‌ها برخوردار باشند، هنگام تدوین و اجرای برنامه‌های دیجیتالی نمودن منابع اطلاعاتی کتابخانه‌ها و ایجاد سیستمی جامع و هوشمند جهت ارائه خدمات اطلاع‌رسانی به پژوهشگران و دانشجویان موفق‌تر خواهند بود و، بدین ترتیب، می‌توانند سریع‌تر به اهداف کتابخانه‌های دانشگاهی جامعه عمل بپوشانند.

پرسش‌های اساسی پژوهش

۱. میزان آشنایی مدیران و کتابداران کتابخانه‌های دانشگاه علامه طباطبایی نسبت به ایجاد کتابخانه دیجیتال چقدر است؟
۲. نظرات مدیران و کتابداران کتابخانه‌های دانشگاه علامه طباطبایی نسبت به دیجیتالی کردن کتابخانه‌ها چیست؟

۳. میزان مهارت مدیران و کتابداران جهت کار با منابع دیجیتال چقدر است؟
۴. از دیدگاه مدیران و کتابداران اولویت منابع برای دیجیتالی شدن کدام است؟
۵. از دیدگاه مدیران و کتابداران امکانات و تجهیزات لازم برای ایجاد کتابخانه دیجیتال تا چه اندازه فراهم است؟
۶. از دیدگاه مدیران و کتابداران عوامل و موانع احتمالی ایجاد کتابخانه دیجیتال در جامعه مورد مطالعه چیست؟

روش پژوهش و جامعه مورد مطالعه

برای انجام این تحقیق از روش پیمایشی از نوع توصیفی استفاده شده است. جامعه مورد پژوهش، مدیران و کتابداران کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد، و کتابخانه‌های اقماری دانشگاه علامه طباطبایی هستند که عبارت‌اند از: (۱) کتابخانه دانشکده ادبیات و زبان‌های خارجی، (۲) کتابخانه دانشکده اقتصاد، (۳) کتابخانه دانشکده بیمه آکو، (۴) کتابخانه دانشکده حسابداری و مدیریت، (۵) کتابخانه دانشکده حقوق و علوم سیاسی، (۶) کتابخانه دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، و (۷) کتابخانه دانشکده علوم اجتماعی. این افراد در مجموع ۶۸ نفر هستند که شامل ۶۰ نفر کتابداران و ۸ نفر مدیر کتابخانه‌ها می‌باشد. در این تحقیق، برای گردآوری اطلاعات از پرسشنامه استفاده شده که این پرسشنامه‌ها شامل ۳۹ پرسش بسته، و ویژه مدیران و کتابداران کتابخانه‌های دانشگاه علامه طباطبایی می‌باشد که جهت بررسی دیدگاه‌های آنان به‌منظور ایجاد کتابخانه دیجیتال ارائه شده است.

متغیرهای پژوهش

متغیر مستقل در این پژوهش عبارت است از: نگرش مدیران و کتابداران کتابخانه‌های دانشگاه علامه طباطبایی.
متغیر وابسته عبارت است از: ایجاد کتابخانه دیجیتال.

تعاریف عملیاتی و مفهومی

مدیران: منظور، مدیران ارشد کتابخانه‌های مختلف دانشگاه علامه طباطبایی می‌باشد.
کتابداران: کسانی هستند که علم و هنر کتابداری را کسب کرده‌اند و آن شامل مدیریت، سازماندهی، فهرست‌نویسی، رده‌بندی، دانش‌شناسی، و اشاعه اطلاعات است. کتابداران باید با دانش‌های روز در حوزه علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی آشنا باشند (ویکی پدیا، ۲۰۰۸).
در این پژوهش، منظور کتابدارانی است که دارای مدرک تحصیلی دیپلم، فوق‌دیپلم،

5. Wikipedia

کارشناسی، کارشناسی ارشد، و دکتری می‌باشند و در زمینه کتابداری در کتابخانه‌های دانشگاه علامه طباطبایی سابقه کار دارند و به صورت استخدام رسمی، پیمانی، و قراردادی مشغول به کارند.

دیدگاه‌ها: برداشت و تصور مدیران و کتابداران نسبت به کتابخانه‌های دیجیتالی با توجه به آگاهی، دانش، و تجربه آنها بر مبنای امکانات موجود در کتابخانه‌های دانشگاه علامه طباطبایی است.

کتابخانه دیجیتالی: کتابخانه‌های دیجیتالی سازمان‌هایی هستند که در آن تأمین منابع، حضور کارکنان متخصص، فرایند انتخاب، سازماندهی، و کمک و راهنمایی برای دستیابی منطقی و عقلانی به اطلاعات (دیجیتالی)، تفسیر، توزیع، حفظ یکپارچگی آن و تضمین برای وجود و نگهداری مجموعه‌ای از آثار دیجیتال در مدت زمان طولانی مورد توجه قرار می‌گیرد تا بتوان منابع اطلاعاتی دیجیتال را با سرعت و صرفه‌جویی به لحاظ اقتصادی برای استفاده یک جامعه یا مجموعه‌ای از جوامع خاص، دسترس‌پذیر ساخت (زینگ^۶، ۲۰۰۵، ص ۲). این کتابخانه‌ها جزئی از جامعه‌ای هستند که در آن اشخاص و گروه‌ها در تعامل با یکدیگر بوده و از داده‌ها، اطلاعات، منابع و نظام‌های دانش استفاده می‌کنند (نبوی، ۱۳۸۶، ص ۲۶).

پیشینه پژوهش

رضوی (۱۳۸۴)، در پایان‌نامه‌ای با عنوان «امکان‌سنجی ایجاد کتابخانه دیجیتال در سازمان سنجش آموزش کشور» با استفاده از روش مطالعه موردی و طراحی سیستم به بررسی امکانات موجود در سازمان از جمله تجهیزات فنی (سخت‌افزار، نرم‌افزار، و شبکه) نیروی متخصص کتابداری و رایانه و بودجه پرداخته است. یافته‌ها نشان می‌دهد این سازمان از لحاظ امکانات رایانه‌ای، نیروی متخصص، و بودجه از وضعیت مناسبی برخوردار است و با صرف هزینه می‌تواند اقدام به ایجاد کتابخانه دیجیتال کند.

رحیمی (۱۳۸۵)، در پایان‌نامه خود با عنوان «امکان‌سنجی ایجاد کتابخانه دیجیتالی جهت پشتیبانی از برنامه‌های آموزش از راه‌دور در دانشگاه پیام نور» به سنجش و مطالعه امکانات کتابخانه مرکزی دانشگاه پیام‌نور جهت ایجاد کتابخانه دیجیتالی به منظور پشتیبانی از برنامه‌های آموزش از راه‌دور در این دانشگاه پرداخته است. یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که دانشگاه پیام‌نور برای ایجاد کتابخانه‌ای دیجیتال جهت پشتیبانی آموزش از راه‌دور باید به لحاظ نیروی انسانی، بودجه، منابع الکترونیکی پیوسته، و تجهیزات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری به حد استانداردهای ذکر شده در پژوهش ارتقا یابد.

مظفر مقام (۱۳۸۵)، در پایان‌نامه خود در خصوص «دیدگاه‌های مدیران کتابخانه‌های Singh 6

تخصصی شهر تهران در مورد ایجاد کتابخانه دیجیتال» به تحقیق و پژوهش پرداخته است. یافته‌ها نشان می‌دهد که مدیران کتابخانه‌های تخصصی مورد پژوهش شناخت و آگاهی خوبی نسبت به کتابخانه دیجیتال دارند و نظرشان نسبت به دیجیتالی کردن منابع مثبت است. از دیدگاه مدیران بیش از نیمی از کتابخانه‌ها از امکانات و تجهیزات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری برخوردار نیستند. همچنین، بیش از نیمی از مدیران نبود تجهیزات لازم، کمبود نیروی انسانی متخصص مورد نیاز، فقدان امکانات مالی، فقدان زیرساخت مخابراتی، و عدم وضوح قوانین مربوط به حق مؤلف را از موانع ایجاد کتابخانه دیجیتال می‌دانند.

مقیمی (۱۳۸۵)، در پایان‌نامه خود با عنوان «بررسی نقش کتابداران در توسعه کتابخانه‌های دیجیتالی و طراحی کتابخانه مجازی در واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی» به بررسی میزان آشنایی کتابداران با مهارت‌های جدید و بررسی وضعیت کتابخانه‌های ذکر شده برای ایجاد کتابخانه‌های دیجیتالی پرداخته است. یافته‌ها نشان داد که با توجه به کمبود برگزاری دوره‌های آموزشی، عدم آشنایی کافی کتابداران با مهارت‌های جدید و علی‌رغم عدم امکانات و تجهیزات جدید در کتابخانه‌های واحدهای دانشگاهی آزاد اسلامی شهر تهران بیش از ۵۰ درصد کتابداران با ایجاد کتابخانه‌های ذکر شده موافق بوده و مانع اصلی ایجاد کتابخانه‌های دیجیتالی را دیدگاه نامناسب مدیران نسبت به محیط دیجیتالی می‌دانند و برای رفع این موانع و توسعه محیط‌های مجازی پیشنهادهایی ارائه شده است.

یان^۷ (۲۰۰۳)، در پایان‌نامه دکتری خود با عنوان «ابزارهای گسترده جهت تولید و استفاده از برنامه دیجیتالی جهت جمع‌آوری اطلاعات کتابخانه» که در دانشگاه کنتاکی انجام گرفت بیان کرده است که یک برنامه دیجیتالی برنامه‌ای پیچیده و کامل جهت جمع‌آوری اطلاعات است. این برنامه معمولاً شامل بخش وسیعی از اطلاعات مرتبط و هماهنگ می‌باشد. DE بسیار برنامه جالبی است، از این جهت که روش‌های جدید و موثرتری را جهت مشاهده، تجزیه و تحلیل، و دستیابی و توزیع اطلاعات ارائه می‌دهد. با وجود این، فرایند جمع‌آوری اطلاعات از مرحله اطلاعات نامنظم به یک برنامه سازماندهی شده با مشکلات چندی مواجه است که شامل: دوام و انسجام پیوندها، قطع‌کننده‌ها، و تولید نرم‌افزار که قابل توسعه و گسترش می‌باشد.

بیزوکی^۸ (۲۰۰۴)، در پژوهشی با عنوان «دیجیتال‌سازی مجموعه‌ها در کتابخانه‌های دانشگاهی اندونزی» با روش پیمایشی به امکان‌سنجی ایجاد طرح شبکه کتابخانه‌های دیجیتالی اندونزی می‌پردازد. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که وزارت پژوهش و فناوری اندونزی در سال ۲۰۰۲ یک نرم‌افزار مدیریت محتوایی با عنوان «داک شیر»^۹ برای دانشگاه‌ها طراحی کرده که توانایی عرضه دیجیتالی بیش از ۱۴۰۰۰ سند

7. Yuan
8. Basuki
9. Docushare

در انواع پایان‌نامه، مواد دیداری- شنیداری، پیوندها، انتشارات و مجلات دانشگاهی، گزارش‌های تحقیقی، و لوح‌های فشرده نوری را داشته است. اما دانشگاه‌ها در مراحل دیجیتالی کردن مجموعه‌هایشان با محدودیت‌هایی در زیرساخت‌های فنی، نیروی انسانی، بودجه، سیاست‌های نشر، حق مولف، و مسائل فرهنگی و سازمانی مواجه شده‌اند. تعداد دانشگاه‌هایی که با این نرم‌افزار به مدیریت مجموعه‌هایشان پرداخته‌اند از ۵۲ ایالت، کمتر از ۵۰ درصد بوده است و از بین ۱۵۰۰ مؤسسه آموزش عالی، کمتر از ۱۰ درصد به ایجاد آرشیو دیجیتال تمایل نشان دادند.

هان^{۱۱} (۲۰۰۴)، در پژوهشی با عنوان «مدیریت محتوای دیجیتال» با استفاده از روش مطالعه موردی و مقایسه‌ای به امکان‌سنجی ایجاد سیستم مدیریت محتوایی برای مجموعه‌های دیجیتال دانشگاه آریزونا^{۱۱} پرداخته است. در این پژوهش، ابتدا از طریق سیاه‌وارسی، نیازها و امکانات کتابخانه تحلیل و سپس تعدادی از نرم‌افزارهای تجاری و کد منبع باز (مانند گرین استون، فدورا، و دی اسپیس)^{۱۲} از لحاظ مدیریت محتوای دیجیتال در مراحل و فنون تبدیل ماده آنالوگ به دیجیتال مانند حفاظت، ابر داده‌ها، دسترسی، و ویژگی‌های سیستمی مقایسه شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که مناسب‌ترین نرم‌افزار برای مدیریت محتوا در کتابخانه‌های دانشگاهی، نرم‌افزار «دی اسپیس» است، زیرا در بین نرم‌افزارهای موجود از لحاظ تحلیل عملیاتی، هزینه‌های اقتصادی، و حفاظت مجموعه بالاترین امتیاز را دارد.

فدراسیون کتابخانه دیجیتال (۲۰۰۵)، در پژوهش‌هایی جامع به معرفی طرح‌های ایجاد کتابخانه دیجیتال در دانشگاه استنفورد پرداخته‌اند. یافته‌ها نشان می‌دهد که این دانشگاه به صورت یک مخزن دیجیتالی پیشرفته، به ۱۰۰ جامعه دانشگاهی خدمات نشر پیوسته ارائه می‌دهد: مجموعه را با سیستم‌های کاربرپسندی مانند نرم‌افزار مدیریت چندرسانه‌ای تیمز^{۱۳} قابل دسترس ساخته است؛ همچنین از نرم‌افزار تصویرسازی لونا^{۱۴} برای نمایش تصاویری با وضوح بالا بهره برده است.

جنگ^{۱۵} (۲۰۰۶)، در رساله دکتری خود با عنوان «فایده استفاده از کتابخانه دیجیتالی: یک مدل ارزیابی» توسعه یک مدل و سهولت ابزارهای استفاده از کتابخانه آکادمیک دیجیتالی را بررسی نموده است. مزیت این تحقیق آزمودن جنبه‌های مختلف از جمله تأثیر، کارایی، رضایت، و یادگیری است. این تحقیق ارتباط روابط بین تأثیر، کارایی، و رضایت را نیز مورد آزمون قرار داد. نتایج نشان داد که از نظر آماری ارتباط معنی‌داری بین این عوامل وجود دارد. کرسپو^{۱۶} (۲۰۰۷)، نیز در یک گزارش فنی با عنوان «طراحی مخازن آرشیوی برای مجموعه‌های دیجیتال» با روش مطالعه موردی و طراحی سیستم به ارائه مدلی برای دیجیتالی کردن انواع مواد آرشیوی می‌پردازد. این مدل که «آرک سیم»^{۱۷} نام دارد، ابتدا برای دانشگاه

- Hun .10
- Arizona University .11
- GreenStone, Fedora, DSpace .12
- TEAMS .13
- Luna Imaging, s .14
- "Insigh" Software"
- Jeng .15
- Crespo . 16
- ArcSim . 17

استنفورد طراحی شد، ولی قابلیت الگوبرداری برای کتابخانه‌های دانشگاهی دیگر را نیز دارد. به منظور حفاظت بلندمدت اسناد الکترونیکی در مخزن، از راهبردهای حفاظتی مانند مهاجرت، تقلید، تکرار، و نوسازی بهره برده است.

یافته‌های پژوهش

یافته‌های این پژوهش منعکس‌کننده دیدگاه‌های مدیران و کتابداران کتابخانه‌های دانشگاه علامه طباطبایی می‌باشد. از یافته‌های این پژوهش چنین برمی‌آید که از بین نیروی انسانی شاغل در کتابخانه‌ها ۱۵ نفر (۲۲/۱ درصد) دارای مدرک تحصیلی دیپلم، ۵ نفر (۷/۴ درصد) کاردانی، ۳۲ نفر (۴۷/۱ درصد) کارشناسی، ۱۳ نفر (۱۹/۱ درصد) کارشناسی ارشد، و ۳ نفر (۴/۴ درصد) دکتری می‌باشند.

در زمینه میزان آشنایی جامعه مورد پژوهش با کتابخانه دیجیتال، مربوط به سؤال ۱ پژوهش، با توجه به جدول ۱، یافته‌ها حاکی از آن می‌باشد که ۴۹ نفر (۷۲/۱ درصد) از مدیران و کتابداران در حد زیاد و بسیار زیادی معتقدند نظام رایانه‌ای می‌تواند آنها را نسبت به نظام دستی بی‌نیاز کند.

میزان آشنایی با کتابخانه دیجیتال		عدم نیاز به نظام دستی		مخاطره‌شغلی		توانایی تغییر		تغییرنگرش		جمع کل	
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
بسیار زیاد	۲۴	۳۵/۳	۱	۱/۵	۲۶	۲۸/۲	۷	۱۰/۳	۵۸	۲۱/۲۴	
زیاد	۲۵	۳۶/۸	۲	۲/۹	۳۲	۴۷/۱	۲۱	۳۰/۹	۸۱	۲۹/۶۷	
متوسط	۱۷	۲۵	۸	۱۱/۸	۹	۱۳/۲	۲۹	۴۲/۶	۶۳	۲۲/۰۷	
کم	۲	۲/۹	۱۸	۲۶/۵	۱	۱/۵	۷	۱۰/۳	۲۸	۱۰/۲۵	
بسیار کم	-	-	۳۹	۵۷/۴	-	-	۴	۵/۹	۴۳	۱۵/۷۵	
بدون پاسخ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
جمع کل	۶۸	۱۰۰	۶۸	۱۰۰	۶۸	۱۰۰	۶۸	۱۰۰	۲۷۳	۱۰۰	

جدول ۱

توزیع فراوانی و درصد میزان آشنایی مدیران و کتابداران دانشگاه علامه طباطبایی نسبت به کتابخانه دیجیتال

۶۵ نفر (۹۵/۷ درصد) از پاسخ‌دهندگان در حد متوسط و بالاتر از آن معتقدند کتابخانه دیجیتال موقعیت شغلی آنها را به خطر نمی‌اندازد. ۶۷ نفر (۸۵/۳ درصد) کتابداران و مدیران توانایی پذیرش فناوری جدید را در خود زیاد و بسیار زیاد ارزیابی کرده‌اند. اکثریت پاسخ‌دهندگان

سهم خود را در تغییر نگرش همکاران متوسط و بیش از آن ارزیابی کرده‌اند و فقط ۱۶/۲ درصد معتقدند نقش آنان در تغییر نگرش همکاران خود کم و بسیار کم بوده است.

در پاسخ به سؤال ۲ پژوهش اطلاعات مندرج در جدول ۲ نشان می‌دهد که نظر ۴۹ نفر (۷۲/۱ درصد) مدیران و کتابداران در مورد اینکه «کتابخانه دیجیتال را باید مکمل کتابخانه‌های سنتی دانست نه جایگزین آن» موافق و کاملاً موافق است. ۸۹/۷ درصد در مورد اینکه «فراهم‌آوری اطلاعات از طریق پیوندهای ارتباط اینترنت برای مجموعه‌سازی کتابخانه آسان‌تر از گردآوری منابع به روش سنتی است»، ۹۴/۱ درصد در مورد اینکه «در کتابخانه‌های دیجیتال امکان استفاده همزمان محققان و کاربران از یک نسخه مدرک وجود دارد»، ۹۶/۷ درصد در مورد اینکه «در کتابخانه‌های دیجیتال با از بین رفتن فاصله زمانی و مکانی دسترسی به منابع از هر جا امکان‌پذیر است»، ۹۱/۲ درصد در مورد اینکه «دیجیتال کردن منابع موجود در کتابخانه‌های دانشگاه علامه طباطبایی کمبود فضا جهت آرشیو منابع اطلاعاتی تا حدودی بر طرف خواهد شد»، ۸۷/۲ درصد در مورد اینکه «دیجیتال کردن منابع باعث روزآمد شدن و در دسترس قرار گرفتن آنها برای همه شده و از دوباره‌کاری در انجام فعالیت‌های تحقیقاتی جلوگیری می‌کند»، ۸۷/۲ درصد در مورد اینکه «کتابخانه دیجیتال منجر به صرفه‌جویی در وقت استفاده‌کنندگان از منابع کتابخانه‌ای می‌شود»، ۳۶/۸ درصد در مورد اینکه «با دیجیتال شدن کتابخانه‌های دانشگاه علامه طباطبایی دیگر نیازی به کتابخانه سنتی نیست»، ۲۳/۶ درصد در مورد اینکه «با دیجیتال شدن کتابخانه‌های دانشگاه علامه طباطبایی امانت دادن منابع اطلاعاتی در کتابخانه سنتی اهمیت اساسی خود را از دست می‌دهد»، ۸۳/۸ درصد در مورد اینکه «کاربران با استفاده از حداقل امکانات می‌توانند به تمامی مجموعه منابع مجاز کتابخانه‌های دیجیتال در وب دسترسی پیدا کنند»، ۵۴/۴ درصد در مورد اینکه «منابع اطلاعاتی در کتابخانه‌های دیجیتال همزمان با تألیف قابل استفاده است»، ۱۶/۲ درصد مدیران و کتابداران در مورد اینکه «کتابخانه دیجیتال موجب می‌گردد کتابداران نگران از دست دادن شغل خود باشند»، ۱۷/۷ درصد در مورد اینکه «کمبودهای فعلی دانشگاه علامه طباطبایی تأثیری در تصمیم‌گیری برای تشکیل کتابخانه دیجیتال ندارد»، و ۹۱/۲ درصد نیز در مورد اینکه «دیجیتال کردن کتابخانه‌های دانشگاه علامه طباطبایی با ارائه خدمات بهتر به کاربران همراه است» کاملاً موافق تا موافق بوده‌اند.

یافته‌های تحقیق در جدول ۳ در زمینه مهارت‌های مورد نیاز کتابدار دیجیتالی مربوط به سؤال ۳ پژوهش حاکی از آن است که ۴۲/۶ درصد کتابداران و مدیران معتقدند در زمینه دانش اینترنت و شبکه جهانی وب، ۴۵/۶ درصد در زمینه جست‌وجوی اطلاعات در محیط دیجیتال دارای مهارت در سطح زیاد و بسیار زیاد می‌باشند. در زمینه مهارت گردآوری و سازماندهی اطلاعات دیجیتالی ۳۸/۲ درصد افراد مهارت خود را در حد متوسط و اکثریت

نظرات	نقش مکمل کتابخانه دیجیتال		فراهم آوری اطلاعات از طریق اینترنت		امکان استفاده همزمان		دسترسی آسان به منابع		صرفه جویی در فضا		روزآمد شدن منابع		صرفه جویی در وقت		عدم نیاز به کتابخانه سنتی		عدم امنیت دادن منابع		دسترسی به منابع با حداقل امکانات		استفاده همزمان یا تألیف		نگارنی دادن شغل کتابداران		کمبودهای فعلی کتابخانه دیجیتال		ارائه خدمات بهتر به کاربران	
	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد
کاملاً موافق	۳۲	۳۳/۴	۳۳	۳۴/۵	۳۱	۳۲/۳	۳۶	۳۷/۴	۳۵	۳۶/۵	۳۰	۳۱/۲	۳۶	۳۷/۴	-	-	۱	۱/۵	۱۹	۲۰/۳	۱۲	۱۳/۴	۳	۴/۴	۱	۱/۵	۲۸	۲۹/۳
موافق	۳۵	۳۶/۵	۲۸	۲۹/۳	۳۳	۳۴/۵	۲۰	۲۱/۲	۲۷	۲۸/۳	۳۰	۳۱/۲	۲۶	۲۷/۳	۱۱	۱۲/۳	۱۵	۱۶/۲	۳۸	۳۹/۴	۲۵	۲۶/۳	۸	۹/۱	۱۱	۱۲/۳	۳۴	۳۵/۴
ممتنع	۷	۷/۱۳	۵	۵/۹	۳	۳/۴	۲	۲/۳	۴	۴/۶	۷	۷/۱۳	۳	۳/۴	۱۴	۱۵/۱۶	۱۸	۱۹/۲۰	۷	۷/۱۳	۱۷	۱۸/۱۹	۱۲	۱۳/۱۴	۱۸	۱۹/۲۰	۶	۶/۸
مخالف	۲	۲/۸	۲	۲/۸	۱	۱/۵	-	-	۲	۲/۸	۱	۱/۵	۳	۳/۴	۳۵	۳۶/۳۷	۳۳	۳۴/۳۵	۲	۲/۸	۸	۹/۱۰	۳۴	۳۵/۳۶	۲۹	۳۰/۳۱	-	-
مخالف کاملاً	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۶	۶/۸	۱	۱/۵	۱	۱/۵	۲	۲/۸	۱۱	۱۲/۱۳	۹	۹/۱۰	-	-
پاسخ بدون	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۲	۲/۸	-	-	-	-	۴	۴/۸	-	-	-	-	-	-
جمع کل	۶۸	۱۰۰	۶۸	۱۰۰	۶۸	۱۰۰	۶۸	۱۰۰	۶۸	۱۰۰	۶۸	۱۰۰	۶۸	۱۰۰	۶۸	۱۰۰	۶۸	۱۰۰	۶۸	۱۰۰	۶۸	۱۰۰	۶۸	۱۰۰	۶۸	۱۰۰	۶۸	۱۰۰

جدول ۲

توزیع فراوانی نظرات مدیران و کتابداران دانشگاه علامه طباطبائی نسبت به کتابخانه دیجیتال

جامع پژوهش مهارت خود را متوسط و کمتر از آن ارزیابی کرده‌اند. اکثریت کتابداران و مدیران (۸۲/۳ درصد) در زمینه تولید و ارزیابی اطلاعات دیجیتال مهارت خود را متوسط و کمتر از آن اعلام کردند. در زمینه آشنایی با سیستم عامل ویندوز (۹۱/۲ درصد)، آشنایی با نرم‌افزار آفیس (۷۲/۱ درصد)، و کار با بانک‌های اطلاعاتی (۷۶/۵ درصد) کتابداران و مدیران مورد پژوهش مهارت خود را متوسط و بالاتر ارزیابی کرده‌اند.

در پاسخ به سؤال چهار پژوهش درخصوص اولویت منابع جهت دیجیتال شدن از دیدگاه کتابداران و مدیران اطلاعات، مندرج در جدول ۴ نشان می‌دهد که براساس میانگین‌های محاسبه

میزان آشنایی با مهارت‌های موردنیاز کتابدار دیجیتالی	دانش اینترنت و شبکه جهانی وب		جست‌وجوی اطلاعات در محیط دیجیتال		مهارت گردآوری و سازماندهی اطلاعات دیجیتالی		تولید و ارزیابی اطلاعات دیجیتال		آشنایی با سیستم عامل ویندوز		آشنایی با نرم‌افزار آفیس		کار با بانک‌های اطلاعاتی	
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
بسیار زیاد	۳	۶/۴	۳	۶/۴	۲	۲/۹	۲	۲/۹	۱۵	۲۲/۱	۱۰	۱۶/۷	۷	۱۰/۳
زیاد	۲۶	۳۸/۲	۲۸	۴۱/۲	۱۱	۱۶/۲	۹	۱۲/۲	۳۰	۴۶/۱	۲۱	۳۰/۹	۲۱	۳۰/۹
متوسط	۲۳	۳/۸	۲۶	۳۸/۲	۲۶	۳۸/۲	۲۵	۳۶/۸	۱۷	۲۵	۱۸	۲۶/۵	۲۴	۳۵/۳
کم	۱۱	۱۶/۲	۸	۱۱/۸	۱۷	۲۵	۱۲	۱۷/۶	۲	۲/۹	۱۲	۱۷/۶	۶	۸/۸
بسیار کم	۴	۵/۹	۳	۴/۴	۱۱	۱۶/۲	۱۹	۲۷/۹	۳	۴/۴	۶	۸/۸	۱۰	۱۶/۷
بی پاسخ	۱	۱/۵	-	-	۱	۱/۵	۱	۱/۵	۱	۱/۵	۱	۱/۵	-	-
جمع کل	۶۸	۱۰۰	۶۸	۱۰۰	۶۸	۱۰۰	۶۸	۱۰۰	۶۸	۱۰۰	۶۸	۱۰۰	۶۸	۱۰۰

جدول ۳

توزیع فراوانی و درصد میزان آشنایی مدیران و کارکنان کتابخانه‌های دانشگاه علامه طباطبایی با مهارت‌های موردنیاز کتابدار دیجیتالی

شده مدیران و کتابداران کتابخانه‌های دانشگاه معتقدند که کتاب‌های فارسی، نشریات لاتین، و نشریات فارسی به ترتیب در اولویت اول تا سوم قرار دارند. پایان‌نامه‌ها، کتاب‌های لاتین، طرح‌های تحقیقاتی و اسناد و مدارک به ترتیب در اولویت‌های بعدی برای دیجیتال شدن قرار دارند.

در زمینه تجهیزات سخت‌افزاری اطلاعات جدول ۵ نشان می‌دهد به نظر ۹۷/۱ درصد مدیران و کتابداران کتابخانه آنها دارای سرور، ۷۵ درصد رایانه شخصی، ۸۳/۸ درصد دارای خطوط تلفن، ۵۰ درصد دارای اسکنر، ۵۲/۹ درصد دستگاه‌های بارکدخوان، ۹۵/۶ درصد دارای چاپگر ۸۲/۴ درصد دارای سیستم پشتیبان متحرک، و ۷۵ درصد دارای سیستم پشتیبان برق می‌باشد.

در پاسخ به سؤال ۶ پژوهش مبنی بر عوامل و موانع احتمالی ایجاد کتابخانه دیجیتال،

جمع کل	اسناد و مدارک		طرح‌های تحقیقاتی		پایان‌نامه‌ها		نشریات لاتین		نشریات فارسی		کتاب‌های لاتین		کتاب‌های فارسی		دیدگاه مدیران در خصوص منابع در اولویت دیجیتالی
	کتابخانه	درصد	کتابخانه	درصد	کتابخانه	درصد	کتابخانه	درصد	کتابخانه	درصد	کتابخانه	درصد	کتابخانه	درصد	
۵۲/۹	۳۶	۲/۹	-	-	۲	۲/۹	۶	۸/۸	۱/۵	۱	۷/۴	۵	۳۳/۵	۱۶	اولویت اول
۶۱/۸	۴۲	۱/۵	۷/۴	۵	۲	۲/۹	۲	۲/۹	۱۰/۳	۷	۷/۴	۵	۵/۹	۴	اولویت دوم
۶۱/۸	۴۲	۱/۵	-	-	۵	۷/۴	۵	۷/۴	۱۰/۳	۷	۸/۸	۶	۲/۹	۲	اولویت سوم
۶۱/۸	۴۲	۱/۵	۲/۹	۲	۵	۷/۴	۴	۵/۹	۴/۴	۳	۱۱/۸	۸	۴/۴	۳	اولویت چهارم
۵۵/۹	۳۸	۱/۵	۱/۵	۱	۷	۱۰/۳	۱	۱/۵	۱۰/۳	۷	۱۰/۳	۷	۸/۸	۶	اولویت پنجم
۶۰/۳	۴۱	۵/۹	۱۷/۶	۱۲	۱	۱/۵	۶	۸/۸	۴/۴	۳	۱/۵	۱	-	-	اولویت ششم
۶۱/۸	۴۲	۲۰/۶	۵/۹	۴	۲	۴/۴	۲	۲/۹	-	-	۱/۵	۱	۲/۹	۲	اولویت هفتم
۴۱/۶۳	۲۸۳	۱۰۰	۱۰۰	۶۸	۶۸	۱۰۰	۶۸	۱۰۰	۱۰۰	۶۸	۱۰۰	۶۸	۱۰۰	۶۸	جمع کل
۱۱/۱۶		۲/۰۳	۱/۸۱	۱/۵۱	۱/۴۱	۱/۴۸	۱/۶۶	۱/۲۶	۱/۲۶	۱/۶۶	۱/۲۶	۱/۲۶	۱/۲۶	۱/۲۶	میانگین

جدول ۴

توزیع فراوانی و درصد دیدگاه مدیران و کتابداران کتابخانه‌های دانشگاه علامه طباطبائی در خصوص منابع در اولویت دیجیتالی

بدون پاسخ		خیر		بلی		دیدگاه مدیران درخصوص تجهیزات سخت‌افزاری
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۱/۵	۱	۱/۵	۱	۹۷/۱	۶۶	سرور
۸/۸	۶	۱۶/۲	۱۱	۷۵	۵۱	رایانه شخصی
۲/۹	۲	۱۳/۲	۹	۸۳/۸	۵۷	خطوط تلفن
-	-	۵۰	۳۴	۵۰	۳۴	اسکتر
۱/۵	۱	۴۵/۶	۳۱	۵۲/۹	۳۶	دستگاه‌های بارکدخوان
-	-	۴/۴	۳	۹۵/۶	۶۵	چاپگر
۵/۹	۴	۱۱/۸	۸	۸۲/۴	۵۶	لوح فشرده
۲/۹	۲	۲۲/۱	۱۵	۷۵	۵۱	سیستم پشتیبان برق

جدول ۵

توزیع و درصد فراوانی دیدگاه مدیران و کتابداران کتابخانه‌های دانشگاه علامه طباطبائی درخصوص تجهیزات سخت‌افزاری

اطلاعات مندرج در جدول ۶ حاکی از آن است که ۳۳/۹ درصد مدیران و کتابداران عدم تخصص مدیریت کتابخانه‌ها را، در حد زیاد و خیلی زیاد، یکی از موانع ایجاد کتابخانه دیجیتال می‌دانند. ۷۷/۱ درصد، عدم آگاهی مدیران در مورد محیط دیجیتال را، در حد زیاد و خیلی زیاد، یکی از موانع ایجاد کتابخانه دیجیتال می‌دانند. ۶۰/۳ درصد مدیران و کتابداران فقدان نیروی انسانی متخصص کتابدار را، در حد زیاد و خیلی زیاد، یکی از موانع ایجاد کتابخانه دیجیتال می‌دانند. ۶۰/۳ درصد مدیران، عدم آگاهی کامل کتابداران با دانش کتابداری روز را، در حد زیاد و خیلی زیاد، یکی از موانع ایجاد کتابخانه دیجیتال می‌دانند. ۷۵ درصد مدیران و کتابداران عدم آشنایی کتابداران با زبان‌های خارجی را، در حد زیاد و خیلی زیاد، یکی از موانع ایجاد کتابخانه دیجیتال می‌دانند. ۷۲/۱ درصد مدیران کتابخانه دیجیتال می‌دانند. ۷۷/۹ درصد مدیران و کتابداران، جایگاه نامناسب کتابخانه در تشکیلات اداری، ۵۳ درصد عدم وضوح قوانین، ۸۳/۸ درصد نبود تجهیزات لازم، ۹۳/۹ درصد فقدان امکانات مالی، و ۸۲/۷ درصد فقدان زیرساخت مخابراتی مناسب را در حد زیاد و خیلی زیاد یکی از موانع ایجاد کتابخانه دیجیتال می‌دانند.

فقدان مناسب مخارباتی زیرساخت	فقدان امکانات مالی		عدم تجهیزات لازم		عدم وضوح قوانین حقوق مؤلف		چابگاه نامناسب در تشکیلات اداری		فقدان نیروی انسانی علوم رایانه‌ای		عدم آشنایی با زبان‌های خارجی		عدم آشنایی با دانش روز		فقدان نیروی انسانی متخصص کتابدار		عدم آگاهی مورد محیط دیجیتال		عدم تخصص مدیریت کتابخانه‌ها		مبالغ ایجاد کتابخانه دیجیتال
	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد			
۳۹/۷	۳۷	۶۳/۲	۴۳	۲۶	۲۲/۱	۱۵	۳۵/۳	۲۴	۳۳/۴	۲۲	۳۲/۵	۱۶	۲۰/۶	۱۴	۳۳/۵	۱۶	۱۴/۷	۱۰	۱۱/۸	۸	بسیار زیاد
۴۲/۶	۲۹	۳۰/۹	۲۱	۲۱	۳۰/۹	۲۱	۴۲/۶	۲۹	۳۹/۷	۲۷	۵۱/۵	۳۵	۳۹/۷	۲۷	۳۶/۸	۲۵	۳۵/۳	۲۴	۲۲/۱	۱۵	زیاد
۱۶/۷	۱۰	۴/۴	۳	۸	۲۶/۵	۱۸	۱۶/۲	۱۱	۱۹/۱	۱۳	۱۹/۱	۱۳	۳۳/۵	۱۶	۳۷/۹	۱۹	۲۲/۱	۱۵	۲۲/۱	۱۵	متوسط
۱/۵	۱	۱/۵	۱	۲	۸/۸	۶	۵/۹	۴	۵/۹	۴	۲/۹	۲	۱۱/۸	۸	۷/۴	۵	۱۹/۱	۱۳	۲۷/۹	۱۹	کم
۱/۵	۱	-	-	۱	۲/۹	۲	-	-	۲/۹	۲	۱/۵	۱	۴/۴	۳	۴/۴	۳	۸/۸	۶	۱۴/۷	۱۰	بسیار کم
-	-	-	-	۶	۸/۸	۶	-	-	-	-	۱/۵	۱	-	-	-	-	-	-	۱/۵	۱	بدون پاسخ
۱۰۰	۶۸	۱۰۰	۶۸	۶۸	۱۰۰	۶۸	۱۰۰	۶۸	۱۰۰	۶۸	۱۰۰	۶۸	۱۰۰	۶۸	۱۰۰	۶۸	۱۰۰	۶۸	۱۰۰	۶۸	جمع کل

جدول ۶

توزیع فراوانی و درصد نگرش مدیران و کتابداران کتابخانه‌های دانشگاه علامه طباطبائی در خصوص موانع ایجاد کتابخانه دیجیتال

نتیجه‌گیری

پیشرفت سریع فناوری و نیازهای موجود شرایطی را ایجاد کرده است که ناگزیر از به کارگیری آن هستیم. اگرچه این امر گستره وسیعی را دربرمی‌گیرد، کتابخانه‌ها در این میان جایگاه خاصی دارند؛ زیرا از سویی به‌عنوان تأمین‌کنندگان منابع اطلاعاتی نقش مهمی را در تسریع این پیشرفت‌ها ایفا می‌کنند و از سویی دیگر، برای انجام هر چه بهتر رسالت خود می‌کوشند که از پیشرفت‌های به‌دست آمده نهایت استفاده را به‌عمل آورند. به همین دلیل، بررسی دیدگاه‌های مدیران و کتابداران جهت ایجاد کتابخانه دیجیتال را که نقش اساسی در کتابخانه‌ها را دارند مفید و مؤثر می‌باشد. از بررسی این دیدگاه‌ها نتایج زیر به‌دست آمده است:

نتایج حاصل در زمینه تحصیلات، رشته تحصیلی، سابقه کار، و زمینه شغلی مدیران و کتابداران نشان داد که ۱۵ نفر دیپلم، ۵ نفر دارای مدرک کاردانی، ۳۲ نفر کارشناسی، ۱۳ نفر کارشناسی ارشد، و ۳ نفر دکتری می‌باشند. از این افراد ۲۶ نفر دارای تحصیلات کتابداری و بقیه دارای مدرک غیرکتابداری می‌باشند. وجود چنین نتایجی دلیل بر این است که در جذب مدیران و کتابداران کتابخانه‌های دانشگاه دقت لازم به عمل نیامده است، به‌طوری‌که فقط یک سوم کارکنان دارای مدرک کتابداری می‌باشند. همچنین از مدیران کتابخانه، فقط یک نفر دارای مدرک دکتری در رشته کتابداری می‌باشد و بقیه مدیران متخصص غیرکتابداری هستند. از نظر سابقه کار، نتایج نشان می‌دهد کتابداران شاغل در کتابخانه دارای سابقه کار در کتابخانه هستند. بیشترین سابقه کار بین ۲۱ تا ۲۵ می‌باشد. در زمینه فعالیت شغلی بیشترین درصد کتابداران در بخش خدمات فنی می‌باشد که این نتایج نشان‌دهنده حاکمی از این است که کارکنان با فعالیت‌های تخصصی کتابداری نظیر سازماندهی آشنا هستند. اما از آنجا که امروزه نوع فعالیت کتابداران تغییر کرده است و به متخصصان اطلاع‌رسانی نیاز می‌باشد، در نتیجه، کارکنان باید با فعالیت‌های این زمینه، از جمله کار با بانک‌های اطلاعاتی، آشنا شوند.

در زمینه آشنایی با کتابخانه دیجیتال، نتایج نشان می‌دهد که بیش از ۷۰ درصد مدیران و کتابداران با محیط دیجیتال آشنا هستند و خود را آماده تغییر از محیط سنتی به محیط دیجیتال می‌دانند.

درخصوص نظرات و دیدگاه‌های مدیران و کتابداران درباره کتابخانه‌های دیجیتالی در مواردی از جمله: نقش مکمل کتابخانه دیجیتال برای کتابخانه سنتی، آسان‌تر بودن فراهم‌آوری منابع کتابخانه، امکان استفاده همزمان محققان و کاربران از یک نسخه از مدرک، از بین رفتن فاصله زمانی و مکانی و دسترسی به منابع از هر جا، صرفه‌جویی در فضا جهت آرشیو منابع، روزآمد شدن و در دسترس قرار گرفتن مدارک و جلوگیری از دوباره‌کاری

در فعالیت‌های تحقیقاتی، صرفه‌جویی در وقت و استفاده از حداقل امکانات برای ایجاد کتابخانه دیجیتال، استفاده همزمان با تألیف، نبود امکانات در عدم تصمیم‌گیری برای این امر، و ارائه خدمات بهتر به کاربران بیش از ۸۰ درصد کاملاً موافق و موافق بوده‌اند. این درصد توافق به دلیل مزایای کتابخانه دیجیتال می‌باشد. همچنین، ایجاد کتابخانه دیجیتال را دلیلی برای نگرانی از دست دادن شغل خود نمی‌دانند، زیرا کتابداران در عصر دیجیتال در تعامل بین انسان و ماشین عمل می‌کنند لذا وظایف آنها خطیرتر می‌شود. و همچنین وجود کتابخانه دیجیتال را دلیلی بر عدم نیاز به کتابخانه سنتی نمی‌دانند و این نشان از اهمیت و جایگاه کتابخانه‌های سنتی است. خواجه نصیر طوسی، دلیلی تهامی، و مظفر مقام نیز در پژوهش‌های خود به همین نتیجه دست یافته‌اند.

در زمینه مهارت مدیران و کتابداران، بیش از ۵۰ درصد از کارکنان در دانش اینترنت و شبکه جهانی وب، جست‌وجوی اطلاعات در محیط دیجیتال، گردآوری و سازماندهی اطلاعات دیجیتال، توانایی تولید و ارزیابی اطلاعات دیجیتال، آشنایی با نرم‌افزار آفیس، و کار با بانک‌های اطلاعاتی در حد متوسط و پایین هستند. این یافته‌ها بیانگر این است که مسئولان مربوط باید برنامه‌ریزی‌های لازم برای برگزاری کلاس‌های ضمن خدمت، جهت آماده شدن کارکنان در زمینه کار در کتابخانه دیجیتال را به عمل بیاورند تا کارکنان مهارت‌های لازم را به دست آورند و موانع موجود از بین برود. در صورت استفاده از تفکرات نو و جدید این نیروها و تزریق اطلاعات به بدنه سازمان، کتابخانه، می‌تواند نگرشی نو را در خود ایجاد کند. خواجه نصیر طوسی، صمیعی، دلیلی تهامی، مظفر مقام، رضوی، و مقیمی نیز در پژوهش‌های خود به این نتیجه رسیده‌اند.

در زمینه دیجیتال شدن منابع تاکنون اقداماتی صورت گرفته از جمله این موارد ۴/۲۱ درصد در مورد اشتراک مجلات از طریق اینترنت، ۶/۲۰ درصد سفارش و خرید کتاب‌ها به صورت لوح فشرده، و ۱/۱۹ درصد تهیه پایان‌نامه‌ها به صورت لوح فشرده می‌باشد. در مواردی که دیجیتالی شدن صورت است، اولویت را به ترتیب به کتاب‌های فارسی، نشریات فارسی، کتاب‌های لاتین، پایان‌نامه‌ها، طرح‌های تحقیقاتی، اسناد و مدارک دولتی داده‌اند. همچنین، ۸۰ درصد مدیران و کتابداران مبادله اطلاعات و منابع، و ۹۰ درصد آنان، میزان دسترسی به منابع کمیاب و نایاب در کتابخانه‌های دیجیتال را بسیار زیاد ارزیابی می‌کنند. این خود از مزایای دیگر کتابخانه دیجیتال می‌باشد. انجام مواردی از دیجیتالی شدن در کتابخانه‌های دانشگاه علامه دلیلی بر آشنایی مسئولان با مفهوم دیجیتال و درک مفید بودن آن می‌باشد. مظفر مقام در پژوهش خود اولویت‌های تبدیل منابع چاپی به دیجیتال را به ترتیب کتاب‌های لاتین، اولویت اول و کتاب‌های فارسی و اسناد و مدارک را اولویت دوم

و سوم مشخص کرده است.

برای تجهیزات نرم‌افزاری کتابخانه از برنامه کاربردی پارس آذرخش تحت ویندوز استفاده می‌شود و استفاده از تجهیزات سخت‌افزاری از جمله سرور، رایانه شخصی، خطوط تلفن، اسکنر، دستگاه‌های بارکدخوان، چاپگر، سیستم‌های پشتیبان متحرک، و سیستم‌های پشتیبان برق در حد متوسط رو بالا می‌باشد.

نتایج بررسی دیدگاه‌های مدیران و کتابداران درخصوص موانع ایجاد کتابخانه دیجیتال نشان داد که اکثریت جامعه مورد پژوهش عدم تخصص مدیریت کتابخانه‌ها، عدم آگاهی مدیران در مورد محیط دیجیتال، فقدان نیروی انسانی متخصص کتابدار، عدم آگاهی کامل کتابداران با دانش روز، عدم آشنایی کتابداران با زبان‌های خارجی، فقدان نیروی انسانی علوم رایانه‌ای، جایگاه نامناسب کتابخانه در تشکیلات اداری، عدم وضوح قوانین مربوط به حق مؤلف در محیط دیجیتال، نبود تجهیزات لازم و فقدان امکانات مالی، و فقدان زیرساخت مخابراتی مناسب را از موانع ایجاد کتابخانه دیجیتال می‌دانند. خواجه نصیر طوسی، مقیمی، دلیلی تهمانی، مظفر مقام، و رحیمی نیز در پژوهش‌های خود به این نتیجه رسیده‌اند.

پیشنهادات پژوهش

۱. به لحاظ نقش مدیران در ایجاد کتابخانه‌های دیجیتال لازم است این مدیران دارای تحصیلات کتابداری باشند.
۲. کتابخانه‌ها، کارکنان دارای تحصیلات کتابداری و اطلاع‌رسانی و متخصصان کامپیوتر استخدام کنند.
۳. آگاه نمودن مسئولان و مدیران دانشگاه، از اهمیت و ارزش کتابخانه دیجیتال، از جمله وظایف کتابداران و اطلاع‌رسانان می‌باشد.
۴. آموزش کارکنان کتابخانه جهت کسب مهارت‌های کتابدار دیجیتالی از طریق برگزاری دوره‌های مختلف آموزش اینترنت، نرم‌افزارهای طراحی صفحات وب، و شیوه‌های تولید اطلاعات دیجیتالی صورت گیرد.
۵. اولویت دیجیتالی کردن منابع در کتابخانه‌های دانشکده براساس نیاز کاربران صورت گیرد.

منابع

- امین‌پور، فرزانه (۱۳۸۵). «مقدمه‌ای بر کتابخانه‌های دیجیتال». *فصلنامه کتاب*، ۱۷ (۲): ۲۴۱-۲۵۰.
- رحیمی‌نژاد، زهرا (۱۳۸۵). «امکان‌سنجی ایجاد کتابخانه دیجیتالی جهت پشتیبانی از برنامه‌های آموزش از راه‌دور در دانشگاه پیام نور». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه آزاد اسلامی،

واحد علوم و تحقیقات.

رضوی، فرحناز (۱۳۸۴). «امکان‌سنجی ایجاد کتابخانه دیجیتال در سازمان سنجش آموزش کشور». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه تهران.

مظفرمقام، احمد (۱۳۸۵). «بررسی دیدگاه‌های مدیران کتابخانه‌های تخصصی شهر تهران در مورد ایجاد کتابخانه دیجیتال». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات.

مقیم، مهدی (۱۳۸۵). «بررسی نقش کتابداران در توسعه کتابخانه‌های دیجیتالی و طراحی کتابخانه مجازی در واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی شهر تهران». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال.

نبوی، فاطمه (۱۳۸۶). *کتابخانه دیجیتالی: مبانی نظری، محتوا، ساختار، سازماندهی، استانداردها و هزینه‌ها (همراه با نگاهی به برخی کتابخانه‌های دیجیتالی خارجی و داخلی)*. مشهد: سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی.

نوروزی، یعقوب؛ علیپورحافظی، مهدی (۱۳۸۰). «کتابخانه‌های دیجیتالی». *فصلنامه کتاب*، ۱۲ (۴): ۸۴-۱۰۳.

Basuki, L Sulisty (2004). "Digitasation of collections in indonesian academic library". from: www.Emeraldinsight.com/

Crespo, Arturo (2007). "Modeling archival repositories for libraries". from: <http://www.CiteSeer.ist.psu.edu/cache/>

Digital library federation (2005). "Standford university: Report to the digital library federation". from: www.Diglib.org

Hun, Yan (2004). "Digital content management: The search for a content management system". from: www.Emeraldinsight.com/o737-88310.HTM0

Jeng, Judy H (2006). "Usability of the digital library: An evaluation model". Phd. Thesis. New Brunswick Rutgers, The state University of new Jersey.

Librarian Definition (2008). from: <http://fa.wikipedia.org>

Singh, Ajay pratap; Murthy, T.A.V (2005). *Library without walls*. New Delhi: Ess Ess publications.

Wang, J. A. (2003). "Knowledge network constructed by integrating classification". *International Information and Library Review*, 35 (2 - 4).

Waters, DJ. (1999). "What are digital libraries?". Retrieved Dec. 15, 2007, from:

<http://www.clir.org/pubs/issues04.htm#dif9>

Yuan, Cheng Jiun (2003). "Extensible tools for building and using library collections". PhD. thesis. Lexington, Kentucky: University of Kentucky.